

ELS INFORMATIUS A LA TELEVISIÓ

Document aprovat pel Ple del Fòrum d'entitats de persones usuàries de l'audiovisual, en sessió plenària de 13 de maig de 2009

Les persones usuàries tenen dret a la informació, i els teleinformatius són la forma més utilitzada per accedir a l'actualitat del món, la política interior i exterior. Per tant, els mitjans de comunicació audiovisual tenen la responsabilitat de proporcionar una informació veraç, plural i objectiva. S'entén per informació veraç la que es fonamenta en fets que es poden sotmetre a una comprovació diligent, professional i fidedigna.

Els límits del dret a la informació són els drets fonamentals mateixos, així com els drets bàsics: el dret a l'honor, el dret a la intimitat i a la pròpia imatge, i la protecció de la infància.

En el concepte de teleinformatius, s'hi inclouen els informatius diaris d'actualitat o telenotícies en qualsevol franja horària: matí, migdia, vespre o nit. En aquest document no parlarem dels programes informatius no diaris d'aprofundiment i d'intercanvi d'opinions com poden ser els reportatges, els debats, els documentals o els informatius especials que han de completar la informació de les persones usuàries dels mitjans de comunicació audiovisual sobre notícies d'un interès especial.

Cal destacar la importància estratègica que les cadenes de televisió donen als informatius i, en concret, a escollir-ne els conductors per aconseguir el lideratge en els rànquings d'audiència. Aquest aspecte també influeix en les persones teleespectadores a l'hora de triar entre diferents informatius, ja que cerquen fiabilitat i rigor en el tractament de la notícia.

Segons l'Informe de resultats del gener de 2009, elaborat pel CAC amb les dades de l'Òmnibus de GESOP, a la pregunta **“Quin és el principal problema que observen en els continguts televisius?”**, la majoria de catalans (18,6%) continua opinant que el problema principal és **l'excés de publicitat**. Un grup important fa referència al **contingut de la programació** [que inclou la **teleporqueria** (14,7%), **l'excés de violència** (8,0%) o els **continguts poc adequats en horari infantil** (2,9%), entre d'altres]. També s'esmenten aspectes relacionats amb el **tipus de programes** que s'emeten [**programes del cor i xafarderies** (14,5%), **manca de programes culturals i educatius** (3,9%) o els **programes de telerealitat** (2,7%), entre d'altres]. Si es demana que es valori si **els continguts dels programes s'adeqüen al públic que normalment veu la televisió en una hora determinada**, les persones entrevistades valoren aquesta adequació amb una nota mitjana d'un 4,7 (en una escala de 0 a 10, en què 0 és gens adequat i 10 molt adequat). A la pregunta **“Mira habitualment les notícies de TV?”**, el 89,5% diu que sí (cosa que representa que nou de cada deu catalans mira habitualment les notícies a la televisió), respecte d'un 10,5% que diu que no ho fa. Per tots els segments de població es manté el percentatge de persones que miren les notícies a la televisió per sobre del 84%, i s'incrementa a mesura que augmenta l'edat de la persona entrevistada. Si es tracta d'assenyalar **“quina característica defineix millor les notícies a la televisió?”**, una tercera part (34,6%) opina que els noticiaris de la televisió

ofereixen informacions contrastades i rigoroses, mentre que una quarta part (20,7%) les associa més a informacions sensacionalistes. La resposta més habitual és la que creu que hi ha equilibri entre totes dues opcions (39,1%).

Des de diversos àmbits del món de la comunicació, tant professionals com acadèmics, es constata amb preocupació un seguit de tendències que afecten els continguts informatius emesos per la televisió.

D'una banda, es constata un increment de les notícies que contenen imatges amb una gran dosi d'espectacle, de sensacionalisme i de morbositat, i, de l'altra, una simplificació i una banalització creixent dels seus continguts, la qual cosa augmenta la utilització d'estereotips que empobreixen el missatge informatiu que rep la persona telespectadora. En aquest sentit, les entitats professionals i el Consell de l'Audiovisual de Catalunya han fet recomanacions respecte d'aquesta qüestió (annex 1).

La majoria dels grans grups audiovisuals estan més interessats a augmentar les audiències i els beneficis econòmics que a oferir una informació de qualitat. La lluita per les audiències potencia que es prioritzin més les passions que l'ús de la raó, la reflexió i el rigor. I és en aquest context on cal entendre l'extensió de l'espectacle i l'entreteniment als mitjans de comunicació, en detriment de la seva funció històrica: oferir una informació independent i responsable.

A més, la tasca informativa queda supeditada a l'ús de les tècniques narratives i d'estil que utilitza la televisió. Podem afirmar que el codi audiovisual, en comptes d'estar al servei d'un objectiu —en aquest cas, oferir una informació de qualitat— es converteix en una finalitat en si mateix. Per aquest motiu, encara que una notícia sigui important, si no se'n poden oferir imatges sovint es descarta o no es prioritza.

La tècnica audiovisual possibilita manipular les imatges per apel·lar a les emocions de les persones espectadores en detriment de la raó, així com banalitzar la informació per aconseguir espectacle i entreteniment. Considerem que aquesta situació és inquietant en el context de les societats democràtiques, que necessiten una opinió pública formada i ben informada per no posar en perill els valors que defensen.

Per aquest motiu, considerem necessari que:

1. Les informacions evitin l'espectacularització o la dramatització innecessària de les situacions i/o l'alarmisme, procurant no incitar el receptor dels missatges a la simplificació, a la presumpció condemnatòria o a l'activació de prejudicis de naturalesa xenòfoba o discriminatòria.

2. S'evitin les descripcions detallades, escabroses o impactants —sobretot en la reconstrucció de fets—, que seria el sensacionalisme, la morbositat i el dramatisme, tant pel que fa a la forma (imatges) com pel que fa al contingut (missatge verbal) de les informacions sobre violència, agressions i/o conflictes.
3. Es dugui a terme un tractament ponderat dels temes susceptibles de caure en el sensacionalisme i la morbositat, i que s'eviti, així mateix, els excessos que fomentin els estereotips que poden causar situacions d'alarma social. Les imatges haurien de ser, doncs, respectuoses i haurien de complementar la informació de la notícia.
4. No es recorri a procediments il·lícits per obtenir informació o per enregistrar sons i/o imatges. Es recomana utilitzar les tècniques audiovisuals que respectin la veracitat de la informació i tenir cura del muntatge final de les imatges.
5. Es respecti el dret de les persones a la seva pròpia intimitat i imatge, especialment en situacions de vulnerabilitat i malaltia, i en casos o esdeveniments que generin situacions d'aflicció o de dolor, evitant la intromissió gratuïta i les especulacions innecessàries sobre els seus sentiments i circumstàncies, especialment quan les persones afectades així ho explicitin, sens perjudici del dret de la ciutadania a la informació.
6. Es garanteixi la protecció de la infància i la joventut, els prestadors de serveis de comunicació audiovisual no poden difondre el nom, la imatge ni d'altres dades que permetin identificar els menors en els casos en què, amb el consentiment o sense el consentiment de llurs pares o tutors, en puguin quedar afectats l'honor, la intimitat o la imatge, i d'una manera particular si apareixen o poden aparèixer com a víctimes, testimonis o inculpats amb relació a la comissió d'accions il·legals. No s'entrevisti els menors d'edat immersos en situacions especialment sensibles i traumàtiques, com ara maltractaments, malalties, tragèdies i desestructuració familiar.
7. S'eviti difondre missatges pseudocientífics no contrastats que contribueixen a confondre l'audiència i poden suposar un risc per a la salut.
8. S'acompanyin les notícies de violència, agressions i catàstrofes amb informacions sobre serveis, organitzacions i/o telèfons d'atenció a les víctimes. Es prescindeixi dels testimonis superflus i es prioritzin les intervencions especialitzades de persones o institucions expertes.

9. Es recordi que els mitjans de comunicació audiovisual, mentre té lloc l'acte d'un judici oral, s'han d'abstenir de programar la intervenció de les persones en les quals recaigui la tasca de realitzar diligències probatòries com ara els perits o els testimonis, per tal d'evitar l'aparició de "judicis paral·lels" i preservar al màxim el principi fonamental de presumpció d'innocència. La llibertat d'informació sobre els judicis públics ha de ser absoluta, però les televisions s'haurien d'abstenir de difondre les imatges que identifiquin els testimonis i/o els perits, tret que ho autoritzin expressament.

10. S'equilibrin les notícies negatives amb les notícies positives: allò que és habitual i positiu també pot ser notícia.

11. Es respectin els codis deontològics de la professió periodística i les diferents recomanacions.

Els prestadors de serveis haurien de contribuir a la formació de l'audiència, per tal que els permeti discriminar i comprendre la informació que se'ls ofereix.

Annex 1

Altres documents relacionats:

Codi deontològic del Col·legi de Periodistes de Catalunya
<http://www.periodistes.org/documents_codi_deontologic>

Codi deontològic de la Federació de Asociación de Periodistas de España (FAPE)
<http://www.fape.es/index.php?option=com_content&task=view&id=101&Itemid=120>

Fundació Consell de la Informació de Catalunya (FCIC)
<<http://www.periodistes.org/fcic/contingut.php?codmenu=3>>

Recomanacions sobre la participació dels menors d'edat en els programes de televisió
<http://www.cac.cat/pfw_files/cma/actuacions/Autorregulacio/Ac_26-2009_Recomanacions_participaci_menors_.pdf>

Recomanacions sobre el tractament de la violència de gènere
<http://www.cac.cat/pfw_files/cma/actuacions/Autorregulacio/Recomanaci_violencia_de_g_nere.doc>

Recomanacions per al tractament informatiu de les drogues
<http://www.cac.cat/pfw_files/cma/actuacions/Autorregulacio/drogues_juliol_07.pdf>

Recomanacions sobre el tractament de l'anorèxia i la bulímia nervioses
<http://www.cac.cat/pfw_files/cma/actuacions/Autorregulacio/recomanacions_norexiaibulimia.pdf>

Recomanacions sobre el tractament informatiu de la immigració
<http://www.cac.cat/pfw_files/cma/actuacions/Autorregulacio/Recomanaci_immigraci_.doc>

Recomanacions sobre el tractament informatiu de les tragèdies personals
<http://www.cac.cat/pfw_files/cma/actuacions/Autorregulacio/Recomanaci_tragadies_personals.doc>

Recomanacions sobre la celebració de judicis
<http://www.cac.cat/pfw_files/cma/actuacions/Autorregulacio/Recomanaci_celebraci_judicis.doc>

Les formes de discriminació a les persones grans
<http://www.cac.cat/pfw_files/cma/forum/documents/formes_discriminaci_persones_grans.pdf>

Les formes de discriminació a les dones

<http://www.cac.cat/pfw_files/cma/forum/documents/dones.pdf>

Les formes de discriminació per motius de salut

<http://www.cac.cat/pfw_files/cma/forum/documents/salut.pdf>